

Αντιγόνη Σαρακινιώτη
asarakinioti@gmail.com

Τίτλος Διδακτορικής διατριβής

Γνώση και ταυτότητες στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Πολιτικών Ανώτατης Εκπαίδευσης: Το παράδειγμα των Προγραμμάτων Σπουδών για την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα

Περίληψη

Η παρούσα διατριβή τοποθετείται στη διατομή της Κοινωνιολογίας της Εκπαιδευτικής Πολιτικής και της Κοινωνιολογίας της Εκπαιδευτικής Γνώσης. Ειδικότερα, το αντικείμενό της εντάσσεται στην ευρύτερη προβληματική σχετικά με τη σχέση των υπερεθνικών πολιτικών ανώτατης εκπαίδευσης και συγκεκριμένα των ευρωπαϊκών πολιτικών (Ευρωπαϊκή Ένωση, Διαδικασία της Μπολόνια) με τις πολιτικές που τα κράτη μέλη διαμορφώνουν/υιοθετούν και εφαρμόζουν εντός των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων τους. Το ειδικό θέμα της αφορά στη μελέτη των αλλαγών στην εκπαίδευση και την επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως αυτές εγγράφονται στα προγράμματα της αρχικής τους εκπαίδευσης και επιστημονικής συγκρότησης, δηλαδή τα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων. Κεντρικός στόχος της διατριβής είναι η ανάπτυξη ενός θεωρητικού μοντέλου για τη συστηματική μελέτη των προγραμμάτων σπουδών, ώστε να αναλυθεί ο κυρίαρχος (παιδαγωγικός) λόγος και να αναδειχθούν οι αρχές που διέπουν τις σχέσεις της εξουσίας και της γνώσης στο σύγχρονο πλαίσιο καθώς και οι νέες μορφές κοινωνικής ρύθμισης των συλλογικών και ατομικών υποκειμενικοτήτων στο πεδίο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Ως παραδείγματα μελέτης του πλαισίου της αλληλεπίδρασης των επιπέδων δράσης και της νοηματοδότησης του λόγου των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών θεωρούνται και χρησιμοποιούνται μεθοδολογικά τα εξής: α) το ΕΠΕΑΕΚ II (Ενέργεια 2.2.2) για την αναμόρφωση και την αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και β) το πρόγραμμα Tuning Education Structures in Europe για την προώθηση της μεθοδολογίας των μαθησιακών

αποτελεσμάτων και των ικανοτήτων στα προγράμματα των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι: α) πώς τα Παιδαγωγικά Τμήματα ανταποκρίνονται και διαχειρίζονται τις σύγχρονες προκλήσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής; β) τι αλλαγές προωθούν στις αρχές αναπλαισίωσης και στα πρότυπα της γνώσης; και τελικά γ) τι συνεπάγονται αυτές οι αλλαγές για τα πρότυπα ταυτότητας των προγραμμάτων/τμημάτων και για τις ταυτότητες των νέων εκπαιδευτικών; Τα δεδομένα προέρχονται από έρευνα με ερωτηματολόγιο προς τα μέλη ΔΕΠ των τμημάτων και από την κειμενική ανάλυση εγγράφων σχετικών με τα προγράμματα σπουδών και τις αναμορφώσεις τους. Πρόκειται για τους Οδηγούς Σπουδών και για τα τεχνικά δελτία των υποέργων αναμόρφωσης των προγραμμάτων σπουδών στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ II.

Θεωρητικά η μελέτη, προκειμένου να αναδείξει τις πολύ-επίπεδες σχέσεις της εξουσίας και της γνώσης στο σύγχρονο πλαίσιο της παγκόσμιας διακυβέρνησης, συνδυάζει διαφορετικές προσεγγίσεις της θεωρίας του λόγου. Συγκεκριμένα, αξιοποιεί τις έννοιες του λόγου και της κυβερνησιμότητας, όπως έχουν εξελιχθεί στη σύγχρονη φουκοϊκή ανάλυση των (εκπαιδευτικών) πολιτικών (Ball, 2008a, Dean, 2006). Ενώ, για την ανάπτυξη του μοντέλου ανάλυσης, στηρίχθηκε στη θεωρία του παιδαγωγικού λόγου και στις επιμέρους έννοιες της ταξινόμησης, της περιχάραξης και των νοηματικών προσανατολισμών, όπως αναπτύχθηκαν από τον Basil Bernstein (1971, 1990, 2000). Το κύριο επιχείρημα, το οποίο οφείλουμε στον Bernstein, είναι ότι ο τρόπος που επιλέγεται, μεταδίδεται και αξιολογείται η γνώση σε ένα πρόγραμμα σπουδών, και εν προκειμένω στα πανεπιστημιακά προγράμματα αρχικής εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, είναι εξαιρετικής σημασίας για την κατανόηση αφενός των αλλαγών που συμβαίνουν στο ευρύτερο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής και αφετέρου των μετασχηματισμών των εκπαιδευτικών πρακτικών και των ταυτοτήτων στο μικροεπίπεδο των ιδρυμάτων.

Ένα από τα βασικά ερευνητικά ευρήματα της μελέτης υποδεικνύει ότι παρόλο που στην Ελλάδα η μεθοδολογία των ικανοτήτων δεν είναι ακόμα ένα ισχυρό στοιχείο του επίσημου λόγου για την ανώτατη εκπαίδευση, οι αλλαγές που καταγράφονται στις αρχές αναπλαισίωσης της εκπαιδευτικής γνώσης δημιουργούν τις συμβολικές και οργανωτικές συνθήκες για την επίσημη είσοδο της γλώσσας των

ικανοτήτων στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και στην ανώτατη εκπαίδευση γενικότερα. Οι σημαντικότερες από τις αλλαγές αυτές είναι η διάδοση της ιδέας της διεπιστημονικότητας και των προοδευτικών παιδαγωγικών πρόσκτησης της γνώσης, αλλά με νοήματα που παραπέμπουν στην ικανότητα «επίλυσης προβλημάτων», στη (αυτό)-ρύθμιση με προσανατολισμό προς συγκεκριμένα πλαίσια (επαγγελματικής) πρακτικής, στη δια βίου μάθηση και στην επιτελεσματικότητα. Σύμφωνα με το θεωρητικό μοντέλο της μελέτης, τα χαρακτηριστικά αυτά περιγράφουν ένα αναδυόμενο τύπο εκπαιδευτικής πρακτικής για την ανώτατη εκπαίδευση, τη διαθεματικότητα, η οποία ως νέα μορφή κοινωνικής ρύθμισης της υποκειμενικότητας των εκπαιδευτικών λειτουργεί με τρόπο που οδηγεί στην απο-εξειδίκευσή τους (Beck, 2009).